БЕЛАРУСКІ УНІВЕРСІТЭТ

ГАЗЕТА ЎЗНАГАРОДЖАНА ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

ЧАЦВЕР 24 ВЕРАСНЯ 1992 года №№ 14—15 (1679—1680)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ОРДЭНА ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА

НЕ ТОЛЬКІ ДЛЯ ПЕРШАКУРСНІКАЎ

ТЭАТР, КВЗ І СТУДЫЯ ПЛАСТЫКІ

Хутка месяц, як вы ў роспачы. Пець, танцаваць ці іграць на музычных інструментах не ўмееце, і таму «Неруш» і «Крыжачок», хор і аркестр народных інструментаў — словам, усё, пра што мы распавядалі ў мінулым нумары,— не для вас. Тады...

Аматараў сцэны з артыстычнымі здольнасцямі і яскравым пачуццём гумару чакаюць у НАРОДНЫМ СТУДЭНЦКІМ ТЭАТРЫ І КАМАНДЗЕ КВЗ, добра вядомай у горадзе і рэспубліцы сваімі прыгожымі перамогамі. Мастацкі кіраўнік — Андрэй АНДРЭЕЎ.

Для тых, хто марыць сыграць на студэнцкай сцэне, ёсць яшчэ адзін шанц — універсітэцкі ЭСТРАДНЫ ТЭАТР пад кіраўніцтвам Людмілы ЕРМАК. Калі ў вас атрымаецца трапіць у лік яго ўдзельнікаў, вы зможаце паспрабаваць свае здольнасці ў творах класічнай драматургіі, у тэатры беларускай песні, а таксама ў эстраднай мініяцюры.

Ёсць ва універсітэце і СТУДЫЯ ПЛАСТЫКІ І ПАНТАМІМЫ, арганізаваная ў 1981 годзе. Яна чакае менавіта вас, калі вы апантаны жаданнем выступаць у любым рэжыме, на любой пляцоўцы з класічнай пантамімай ці самымі сучаснымі танцамі (ад брэйка да хіп-хопа) і авалодаць сучаснай інтуітыўнай пластыкай.

Калі ў вас не хапае смеласці, каб накіравацца адразу на рэпетыцыю абранага вамі калектыву, звярніцеся ў студэнцкі клуб мастацкай самадзейнасці, які знаходзіцца ў 401 пакоі галоўнага корпуса. Мастацкі кіраўнік клуба Інеса АПАЛАЙКА адкажа на ўсе вашы пытанні, нават на самыя нерашучыя. Дзейнічайце!

ЦІ Ў ЛАД ЗАГАД?

Паўтараемся, браткі!

Сумесны загад Міністэрства абароны і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь абвясціў аб спыненні падрыхтоўкі на ваенных кафедрах ВНУ мотастралкоў і танкістаў. Які ж лёс чакае ў сувязі з гэтай падзеяй мотастралкоў, што рыхтуюцца зараз на ваеннай кафедры нашага універсітэта, і саму кафедру? За адказамі на гэтыя пытанні мы звярнуліся да загадчыка ваеннай кафедры БДУ палкоўніка Ю. І. БАЛЬШАКОВА.

Юрый Ільіч паведаміў, што кафедра не спыняе свайго існавання з нагоды вышэй названага загаду. Мотастралкі-студэнты 4-га курса скончаць сваю вучобу ў гэтым навучальным годзе, а з наступнага — кафедра будзе рыхтаваць афіцэрскія кадры для артылерыйскіх, хімічных войскаў, а таксама войскаў супрацьпаветранай абароны. Вучыцца на гэтых спецыяльнасцях будуць толькі студэнты прыродазнаўчых факультэтаў. Прычым не ўсе жадаючыя, а толькі тыя, хто будзе адпавядаць пэўным крытэрыям: сярэдні бал паспяховасці ва універсітэце не менш чым 4,5; належная фізічная падрыхтоўка і добрае здароўе, а яшчэ абавязкова — прафесійная прыдатнасць.

Астатнім студэнтам, якія яшчэ не знаёмыя з войскам, давядзецца пасля заканчэння універсітэта прайсці гадавую службу. Але і ў іх застаецца шанц стаць афіцэрамі запасу — у выпадку, калі пасля 12 месяцаў службы ў якасці радавых яны прадоўжаць яе на трохмесячных зборах.

Памятаеце, гадоў дзесяць таму адбывалася нешта падобнае? Але пазней на змену скарачэнням прыйшло расшырэнне ваенных кафедраў вышэйшых навучальных устаноў. Палкоўнік Ю. І. Бальшакоў упэўнены, што праз некаторы час мы зноў станем сведкамі такога ж працэсу.

Пакуль жа праблема ў загадчыка ваеннай кафедры процілеглая — скарачэнне. Часткова вырашыць яе дапамогуць адпаведныя дакументы. Напрыклад, палажэнне аб тым, што ваеннаслужачыя, якія маюць права на пенсію, павінны быць звольнены да 1 снежня 1992 года. У сувязі са скарачэннем Узброенных Сіл Рэспублікі Беларусь могуць быць звольнены таксама ваенныя, якія маюць выслугу ў 20 гадоў. Гэта дае падставу Юрыю Ільічу спадзявацца, што да 1 студзеня будучага года колькасць выкладчыкаў яго кафедры зменшыцца на сем чалавек. Да 1 верасня да іх далучыцца яшчэ дзесяць.

РАТУЙЦЕ!

ВЫПУСКНІК, ЯКІ САМ ПА САБЕ

Толькі за апошнія дзесяць дзён у Рэспубліканскі цэнтр занятасці насельніцтва звярнуліся за дапамогай у працаўладкаванні 148 новаспечаных маладых спецыялістаў.

Па прагнозах спецыялістаў, пік рэгістрацыі беспрацоўных выпускнікоў вучэбных устаноў рэспублікі чакаецца ў канцы верасня. Пакуль жа зарэгістравана 802 чалавекі, 54 працэнты з іх маюць вышэйшую адукацыю.

Дэфіцытны і жаданы калісьці «свабодны» дыплом цяпер не карыстаецца попытам 31930 выпускнікоў універсітэта 654 працаўладкоўваюцца самастойна, 275 наогул не размяркоўваліся. Пабадзяўшыся ў пошуках свайго месца ў жыцці, многія з іх адчуваюць відавочную настальгію па старых добрых часінах і раз-пораз з'яўляюцца ва універсітэцкім аддзеле кадраў з просьбай даразмеркаваць іх.

Але ж паваротнага шляху няма. І суцяшае хіба толькі тое, што выпускнікам суседніх дзяржаў таксама даводзіцца не салодка — амаль палова выпускнікоў расійскіх ВНУ у гэтым годзе не атрымалі работу па спецыяльнасці.

З. МАРАВА.

ДАМОКЛАЎ МЕЧ

Мы сталі есці менш смятаны

Ці сенсацыя гэта для вас? А тое, што колькасць мяса і гародніны ў нашым рацыёне таксама паменшылася? Калі не верыце — значыць, не карыстаецеся паслугамі прадпрыемстваў грамадскага харчавання ці проста не маеце дачынення да класу «сярэдні студэнт».

На звестках, атрыманых у дырэктара сталовай БДУ **Галіны Раманаўны ПЛЮХІНАЙ**, прадпрыемствы, якія ўваходзяць у склад узначальваемага ёю падраздзялення, цяпер атрымліваюць і рэалізуюць у два разы менш малака, чым год таму назад, а смятаны наогул — у тры-чатыры разы. Галіна Раманаўна ўпэўнена, што такія паказчыкі не могуць не адбіцца на стане здароўя студэнтаў і супрацоўнікаў універсітэта.

А ці заўважылі яны самі пэўныя змены? У красавіку мы паведамлялі вам, што прадпрыемствы грамадскага харчавання, якія абслугоўвалі універсітэт і падпарадкоўваліся розным трэстам сталовых горада Мінска, пасля ліквідацыі трэстаў аб'ядналіся ў адно падраздзяленне — пад назвай «Сталовая Белдзяржуніверсітэта». Цяпер гэта самастойная адзінка, са сваёй штатнай структурай і Статутам. Але, між тым, трэба зрабіць шмат агаворак перш чым назваць яе самастойнай. Раней «гаспадаром» кожнай сталовай быў трэст, якому яна падпарадкоўвалася: ён з'яўляўся фондадаўцай, ён клапаціўся пра выдаткі на транспарт і электраэнергію, яму належылі 2,5 працэнта ад даходаў сталовай за рознага роду адміністрацыйныя паслугі. Трэстаў больш няма. А праблемы засталіся і, больш таго, павялічыліся разам з ростам цэн. Транспартныя, энергетычныя і іншыя паслугі катастрафічна даражэюць. Агульная сума падаткаў, якія павінна выплочваць сталовая БДУ са сваіх даходаў, выглядае амаль пагражальна — яна перавысіла ўжо 30 працэнтаў. «Шэфства» над сталовай цяпер узяло на сябе ўпраўленне грамадскага харчавання Мінгарвыканкома. Але яно не мае паўнамоцтваў на адмену падаткаў, а яго лісты ў Савет Міністраў аб пакрыцці выдаткаў на транспарт і электраэнергію пакуль застаюцца без адказу.

Дырэкцыя сталовай БДУ зноў у чаканні: вынікі работы за верасень павінны паказаць, ці ёсць магчымасць і надалей захоўваць 30-працэнтную нацэнку (замест 50-працэнтнай у многіх іншых сталовых). А нам застаецца гадаць: ці не прыдзецца наогул адмовіцца ад смятаны на нашым стале?

ОЙ, «ЛЯВОНІХУ» ДЖОН ПАЛЮБІЎ

на працягу 1991—1992 навучальнага года студэнты Мічыганскага універсітэта мелі магчымасць у межах курса «Музыка сусвету» вывучаць не толькі «Аўстралійскую польку», але і беларускую «Лявоніху». Традыцыйная бытавая і абрадавая музыка, музычныя міграцыі, беларускі рок — вось тэмы лекцый, якія па запрашэнню адміністрацыі універсітэта выкладала канадка беларускага паходжання этнамузыколаг Марыя Паўла Сурвіла.

— Я вельмі ўдзячна выпадку, які прадаставіў магчымасць данесці беларускую музыку да новай аўдыторыі, і была прыемна здзіўлена, калі пачула гукі «Лявоніхі» на перапынку ў карыдоры. Энтузіязм студэнтаў у спасціжэнні музычнай культуры сведчыць, што студэнты не пасіўныя слухачы і сунazіральнікі.

ЯКРАЗ ДЛЯ ВАС

ТОЛЬКІ ПА ПАДПІСЦЫ

Працягваецца падпіска на першую палавіну 1993 года. Яна праходзіць пасля падаражання амаль усёй прэсы, што выклікана значным павышэннем цэн на паперу (у 80—100 разоў), друкарскія работы, паслугі прадпрыемстваў сувязі.

Часопіс «Веснік Беларускага дзяржаўнага універсітэта» ў параўнанні з іншымі рэспубліканскімі выданнямі прапануе найбольш выгадныя ўмовы падпіскі. Кошт на паўгадавую падпіску часопіса па серыях такі: с. 1 — фізіка, матэматыка, механіка (інд. 74851) — 16 руб.; с. II — хімія, біялогія, геалогія, геаграфія (інд. 74852) — 16 руб.; с. III — гісторыя, філасофія, паліталогія, сацыялогія, эканоміка, права (інд. 74853) — 8 руб.; с IV — філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія (інд. 74854) — 8 руб.

Зазначым, што нават пры ўстаноўленай цане страты ад выдання часопіса будуць вялікімі. Натуральна, мы не мяркуем перакладваць усе выдаткі на плечы падпісчыкаў. У той жа час рэдакцыя не адмовіцца ад фінансавай падтрымкі з боку дабрачынцаў выдання.

Вядома, што лепшая рэклама часопісу — яго змест. Але многае залежыць і ад таго, як прапагандуецца і папулярызуецца выданне. Вось чаму ў час правядзення падпіскі мы разлічваем на дапамогу і падтрымку ў справе папулярызацыі «Весніка БДУ» кіраўніцтва беларускіх ВНУ, супрацоўнікаў навукова-даследчых устаноў — усіх, хто неабыякавы да будучыні беларускай навукі, каго турбуе адраджэнне нацыянальнай свядомасці, роднай мовы і культуры.

Падпіска на «Веснік БДУ» прымаецца ў аддзяленнях сувязі Беларусі і СНД.

Часопіс у розніцы продаж не паступае.

РЭДАКЦЫЯ І РЭДКАЛЕГІЯ ЧАСОПІСА.

ШТО НОВАГА?

«Нашы» людзі ў музеях

Мы ведаем, дзе размешчаны шыкоўныя крамы, маленькія «камкоўскія» кіёскі, танныя і дарагія кропкі харчавання. Мы сочым за цэнамі на хлеб, малако і сумуем ад таго, што няма абутку на зіму. А ці ўзнікала ў вас калі-небудзь жаданне наведаць музей? Проста так. Здаецца, менавіта зараз для нас гэта не самае неабходнае.

І раптам у час рыначнай абыякавасці да духоўных вышынь і вытокаў на гістарычным факультэце адкрываецца новае аддзяленне, на якім будуць рыхтаваць гісторыкаў-архівазнаўцаў і гісторыкаў-музеязнаўцаў. Мы сустрэліся з загадчыкам кафедры крыніцазнаўства і музеялогіі, прафесарам Уладзімірам Нічыпаравічам СІДАРЦОВЫМ.

— Як вы ўяўляеце сабе будучыню маладых людзей з такой, скажам, некамерцыйнай, вузка спецыфічнай спецыяльнасцю?

— Раней, нагадаю, спецыялістаў па архівазнаўству і музеязнаўству рыхтаваў адзіны ў былым Саюзе гісторыка-архіўны інстытут у Маскве. У гэтым годзе мы набралі на стацыянар 25 чалавек, на завочнае аддзяленне — 43. Атрымалася так, што ўсё ж большасць з іх — жыхары Мінска і іншых вялікіх гарадоў Беларусі. Але гэта, хутчэй за ўсё, ад недахопу інфармацыі. І перад тым, як адкрыць такое аддзяленне ў нас, зразумела, былі праве

(Працяг на 2-ой стар.).

ШТО НОВАГА?

«Нашы» людзі ў музеях

(Працяг. Пачатак на 1-й стар.).

...дзены поўныя даследванні на ўзроўні Міністэрства, якое займаецца сістэмай дзяржаўных архіваў і музеяў. Высветлілася, што дзяржмузеі забяспечаны спецыялістамі ў гэтай галіне толькі на 20 працэнтаў. 80 працэнтаў з якіх патрабуюць абнаўлення. Мы не гаворым пакуль аб музеях ведамасных, дзе наогул працуюць людзі, далёкія ад гэтай справы. Мне здаецца, што хутка з'явяцца і прыватныя музеі, архівы.

— Вы лічыце, што гэта можа стаць даходнай справай для якога-небудзь бізнесмена? Рызыка ж відавочная...

— Справа будзе пашырацца — прымушае да гэтага і незалежнасць рэспублікі. Дарэчы, ужо ідзе стварэнне нацыянальнага архіўнага фонда, нацыянальнага музея Беларусі, музея пад адкрытым небам у Заслаўі. Вялікую цікавасць да ўсяго нашага нацыянальнага праяўляе замежжа, дзе шмат нашых былых суайчыннікаў. Таму мы імкнемся рыхтаваць спецыялістаў міжнароднага ўзроўню.

— Адкуль у кафедры такія магчымасці?

— Не ўсё адразу. Але мы ўжо запрасілі спецыялістаў. У нас будуць выкладаць Эма Мікалаеўна Давыдава, начальнік галоўнага архіўнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, Эдуард Міхайлавіч Савіцкі, доктар гістарычных навук, намеснік начальніка галоўнага архіўнага ўпраўлення, Надзея Фёдараўна Высоцкая, кандыдат мастацтвазнаўства, супрацоўніца дзяржаўнага мастацкага музея.

Студэнты будуць вывучаць мовы, на якіх у асноўным складаўся нацыянальны архіў,— старажытнабеларускую, польскую, лацінскую. Сярод дысцыплін ёсць і справаводства. Чалавек з веданнем такога прадмета можа зацікавіць, дарэчы, і якоенебудзь прыватнае прадпрыемства, не абавязкова звязанае з архіва- і музеязнаўствам.

Усе пяць гадоў студэнты будуць вывучаць і гістарычную інфарматыку. Яе будзе выкладаць Алена Мікалаеўна Балыкіна. А калі казаць наогул, то наш універсітэт займае вядучае месца ў СНД па выкарыстанню камп'ютэраў у навучанні розным дысцыплінам, асабліва гуманітарнага цыкла. Дарэчы, у канцы верасня — пачатку кастрычніка наша кафедра арганізуе канферэнцыю па тэме «Метадалагічныя праблемы гістарычнай навукі». Чакаем вядучых спецыялістаў з Масквы і Еўропы.

Трэба заўсёды глядзець у будучыню і не баяцца яе. Думаю, гадоў праз пяць мы пераадолеем крызіснае становішча. Прыйдзе час, і людзі ўсё роўна будуць адчуваць патрэбу ў духоўным развіцці. Галоўнае зараз — зберагчы Культуру.

Гутарыла Т. КАЗАК.

СТУДЭНТ І РЫНАК

УКЛАДВАЙЦЕ ГРОШЫ Ў АКЦЫІ!

Сярод шматлікіх лозунгаў сацыялізму непасрэдна капіталу датычыўся толькі адзін: «Захоўвайце грошы ў ашчадным банку!» Так было да нядаўняга часу, пакуль не замільгацелі на экранах нашых тэлевізараў нязвыклыя для «саўкоўскага» вуха словы: акцыя, дэпазітны сертыфікат... А з імі разам абяцанні залатых гор. Накшталт таго, што прапануе першае ў рэспубліцы студэнцкае акцыянернае таварыства *«State aideds»*. Без праблем гарантуе яно тым, хто падпішацца на акцыі, раз у квартал грашовую прыбаўку да стыпендыі. «Адкуль такія грошы?» — запыталіся мы ў старшыні АТ Аляксандра ВЫСОЦКАГА і начальніка аддзела рэкламы і маркетынга Пятра КІРЭЕВА.

— Калі трымаць грошы ў ашчадным банку (што большасць з нас і рабілі, пакуль не падышлі часіны ўсёпаглынаючай інфляцыі), атрымаеш мізэрныя гадавыя працэнты. Набыццё дэпазітнага сертыфіката здаецца больш выгаднай справай, бо гарантуе стопрацэнтныя выплаты, скажам, праз тры гады. Але інфляцыя паглыне і, на першы погляд, вялікія працэнты. Тым больш, што гэтыя каштоўныя паперы не кожнаму студэнту па кішэні. 5—10 тысяч — студэнцкі «заробак» за паўгода — год. Наша акцыянернае таварыства прапануе 500 акцый наміналам 1000 рублёў ці 5 долараў ЗША. Устаўны фонд — 500 тысяч рублёў. Ён, безумоўна, будзе расці, бо грошы, атрыманыя ад продажу акцый, спачатку пойдуць на арганізацыю гандлёва-камерцыйнай дзейнасці, а з цягам часу, калі капітал значна павялічыцца, з'явіцца магчымасць накіроўваць сродкі ў вытворчасць.

— Якімі правамі валодае інвестар?

— У першую чаргу, мы гарантуем магчымасць, нарэшце, перастаць непакоіцца за ўласную грашовую маёмасць і атрымліваць рэальны даход наяўнымі ў вельмі кароткі тэрмін — мінімальны 50 працэнтаў квартальных, 200 працэнтаў гадавых. Але гэта не мяжа, бо акцыя не мае фіксаванага працэнта даходаў, а мы — уладальніка кантрольнага пакета акцый — таксама зацікаўлены ў росце дывідэндаў.

Пры набыцці трох акцый ёсць магчымасць стаць прыватным агентам.

— Але дзе гарантыя, што, набыўшы акцыю, студэнт не зробіць развітальнае «пакуль» сэканомленым з такой цяжкасцю грошам?

— У дагаворы аб продажы акцый, дзе агаворваецца, што АТ бярэ на сябе абавязак (да выплаты першага дывідэнду) выплаціць намінальны кошт акцыі па першым патрабаванні яе ўладальніка. Пры вяртанні акцыі пасля атрымання першага, другога дывідэндаў — адпаведна 50 ці 25 працэнтаў ад намінальнага кошту.

— Што патрэбна для таго, каб стаць інвестарам?

— Мець студэнцкі білет, пашпарт і, зразумела, грошы.

— Такім чынам, студэнцкае акцыянернае таварыства толькі для студэнтаў?

— Так. Але ж па заканчэнні ВНУ зусім неабавязкова вяртаць акцыю ці прадаваць студэнту малодшага курса. Іх таксама можна перадаваць у спадчыну.

— Падпіска на акцыі праводзіцца з 15 верасня. Ці многа знайшлося ахвотнікаў?

— Каля дзесяці чалавек. Прычым двое пажадалі набыць па пяць акцый.

Гутарыла З. МАРАВА.

ПІНГ-ПОНГ

ВАС ЗВОЛЬНІЛІ? ПРАВЕРЦЕ!

Мала хто ў наш час можа дазволіць сабе раскошу не баяцца скарачэння ці звальнення па прычыне ліквідацыі ці рэарганізацыі роднага прадпрыемства ці ўстановы. Як уберагчыся ад парушэнняў заканадаўства, трапіўшы ў такую сітуацыю?

На пытанне адказвае прававы інспектар працы савета Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі **Віктар ДАМАШЭВІЧ.**

Падобныя парушэнні часцей за ўсё здараюцца з-за няведання гаспадарчымі кіраўнікамі і іх кадравымі службамі існуючага заканадаўства, а таксама недастатковага грамадскага кантролю прафсаюзных камітэтаў за захаваннем адміністрацыяй, уласнікам або ўпаўнаважаным ім органам кіравання заканадаўства аб працы.

Перадача прадпрыемства, установы, арганізацыі з падпарадкавання аднаго органа ў падпарадкаванне другога не спыняе дзеяння працоўнага дагавора, і звальненне работнікаў у гэтых выпадках без іх згоды не дапускаецца. Пры зліцці, раздзяленні або далучэнні прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый працоўныя адносіны са згоды рабочага або служачага працягваюцца; спыненне ў гэтых выпадках працоўнага дагавора па ініцыятыве адміністрацыі магчыма толькі пры скарачэнні колькасці або штата работнікаў.

Пры скарачэнні колькасці або штата работнікаў маюць перавагу рабочыя і служачыя з больш высокай прадукцыйнасцю працы і кваліфікацыяй. Пры роўнай прадукцыйнасці працы і кваліфікацыі перавага застаецца: за сямейнымі — пры наяўнасці двух і больш утрыманцаў; адзінокімі жанчынамі, якія маюць непаўналетніх або непрацаздольных дзяцей, і іншымі асобамі, у сям'і якіх няма іншых работнікаў з самастойным заработкам; работнікамі, якія маюць вялікі стаж бесперапыннай работы на гэтым прадпрыемстве, ва ўстанове, арганізацыі ці атрымалі на гэтым прадпрыемстве працоўнае калецтва або прафесіянальнае захворванне; інвалідамі вайны і членамі сямей ваенна-служачых і партызан, загінуўшых або прапаўшых без вестак пры абароне Радзімы ці пры выкананні іншых абавязкаў веннай службы; жанчынамі, мужчынамі, якія прызваны на сапраўдную ваенную службу; работнікамі, якія павышаюць сваю кваліфікацыю без адрыву ад вытворчасці ў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах, «ліквідатарамі» аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Кандыдатуры работнікаў, якія падлягаюць вызваленню, вызначаюцца адміністрацыяй і прафсаюзным камітэтам разам з саветам працоўнага калектыву (саветам прадпрыемства) на аснове шырокай галоснасці. Кожная кандыдатура разглядаецца асобна з улікам думкі працоўнага калектыву падраздзялення, у якім працуе вызваляемы работнік.

Пры правядзенні гэтай работы трэба пастаянна памятаць, што ў адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам не дапускаецца звальненне па скарачэнню колькасці або штата работнікаў (як па любой падставе па ініцыятыве адміністрацыі) цяжарных жанчын; маці, якія маюць дзяцей ва ўзросце да 3 гадоў; адзінокіх маці, якія маюць дзяцей ва ўзросце да 14 (інвалідаў — да 16) гадоў. У выпадку поўнай ліквідацыі прадпрыемства, установы, арганізацыі звальненне такіх жанчын дапускаецца з абавязковым працаўладкаваннем. Абавязковае працаўладкаванне цяжарных жанчын і жанчын, якія маюць дзяцей ва ўзросце да 3 гадоў, адміністрацыяй ажыццяўляецца таксама у выпадках іх звальнення па заканчэнні тэрміновага працоўнага дагавора.

Аб маючым адбыцца звальненні з работы ў сувязі са скарачэннем колькасці (штата) работнікаў або рэарганізацыяй ці ліквідацыяй прадпрыемства, установы, арганізацыі работнікі персанальна папярэджваюцца не пазней чым за два месяцы пісьмовым распараджэннем адміністрацыі, якое аб'яўляецца ім пад распіску. Да заканчэння 2-месячнага тэрміну з дня папярэджання звальненне работнікаў па ініцыятыве адміністрацыі па ўказаных падставах без іх згоды не дапускаецца.

Адначасова з папярэджаннем аб звальненні адміністрацыя прадстаўляе ў органы дзяржаўнай службы занятасці звесткі аб вызваленых работніках з указаннем іх прозвішча, прафесіі, спецыяльнасці, кваліфікацыі, займаемай пасады, размеру заработнай платы і даты звальнення. На аснове звестак, атрыманых ад гэтых органаў, адміністрацыя інфармуе работнікаў аб тым, куды яны могуць звярнуцца для працаўладкавання і што на працягу двух тыдняў пасля звальнення яны павінны зарэгістравацца ў дзяржаўнай службе занятасці насельніцтва (гарадскім цэнтры або раённым бюро).

Дзяржаўная служба занятасці прапаноўвае рабочаму або служачаму работу ў той жа або іншай мясцовасці па яго прафесіі, спецыяльнасці, кваліфікацыі, а пры яе адсутнасці — ажыццяўляе падбор іншай работы з улікам індывідуальных пажаданняў і грамадскіх патрэб.

Скасаванне працоўнага дагавору з работнікамі, вызваляемымі ў сувязі са скарачэннем колькасці або штата работнікаў ці ліквідацыяй прадпрыемства, установы, арганізацыі, павінна рабіцца ў строгай адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам. Звальненне рабочых і служачых у сувязі са скарачэннем колькасці або штата работнікаў цяпер можа рабіцца толькі з папярэдняй згоды прафсаюзнага камітэта прадпрыемства, установы, арганізацыі. Пастанова прафкома аб дачы згоды на звальннне работніка сапраўдная на працягу аднаго месяца з дня прыняцця, па заканчэнні гэтага тэрміну яна страчвае сваю сілу. Таму звальненне з работы па заканчэнні месячнага тэрміну з моманту атрымання згоды прафкома на гэта будзе незаконным. Для звальнення ж работнікаў у сувязі з ліквідацыяй прадпрыемства, установы, арганізацыі згоды прафсаюзнага камітэта не патрабуецца.

ВЕДАЙ НАШЫХ!

Калі зоркі запальваюць

Да навуковых даследванняў, якія вырашаюць, на першы погляд, далёкія ад боляў сённяшняга дня праблемы, можна аднесці сумесную працу вучоных Белдзяржуніверсітэта і Акадэміі навук Беларусі, вылучаную на атрыманне Дзяржаўнай прэміі рэспублікі.

Работа, якую выканалі супрацоўнікі БДУ **Уладзімір АПАНАСОВІЧ, Іван ГУЛАКАЎ, Уладзімір ІВАНОЎ**, а таксама **Сяргей МАЛЫШАЎ** і **Валерый ЗАЛЕССКІ** з Інстытута электронікі АН рэспублікі, называецца па-навуковаму строга і для большасці з нас незразумела — «Даследванне, распрацоўка і стварэнне метадаў і шырокадыяпазонных сістэм фотаметрыравання аптычных палёў». Але паспрабуем усё ж растлумачыць, для чаго 15 гадоў яны ішлі да тых вынікаў, якія ўдалося нарэшце атрымаць.

Калі гэтую складаную і спецыфічную працу перавесці з «навуковай« на ўсім зразумелую мову, атрымаецца, што беларускім вучоным прапанаваны новыя прынцыпы і метады рэгістрацыі светлавога выпраменьвання, распрацаваны і пабудаваны адпаведныя прылады і створаны метады камп'ютэрнай апрацоўкі інфармацыі. Усё гэта разам дазваляе рэгістраваць мізэрна малыя светлавыя патокі інтэнсіўнасцю да аднаго кванта ў секунду. Уявіць такое «святло» ў моры цемры проста немагчыма: дастаткова сказаць, што абсалютна цёмнае бяззорнае неба «асвечана» значна лепш.

Зразумела, прылады з такімі якасцямі ў першую чаргу спатрэбіліся ў астрафізіцы, але не толькі. Яны могуць служыць і пры зандзіраванні атмасферы, у ядзернай фізіцы, оптыцы, электроніцы, тэхналогіі вытворчасці мікрасхем і многіх іншых галінах навукі і тэхнікі.

Асабліва ўражваюць вынікі выкарыстання распрацовак мінчан у сістэмах астраарыентацыі касмічных караблёў, якія адсочваюць зоркі-эталоны. Аказваецца, для таго, каб заняць у прасторы патрэбнае становішча, спадарожнікі і міжпланетныя станцыі да нядаўняга часу маглі выкарыстоўваць толькі некалькі свяцілаў, бо ў пераважнай большасці зоркі альбо недастаткова яскравыя, альбо валодаюць нераменнай свяцільнасцю. З'яўленне ж новай апаратуры, якая зусім «абыякавая» да перашкодаў і здольная ўлоўліваць сігнал у тысячу разоў слабейшы, зрабіла ў касмічнай навігацыі сапраўдны пераварот. Прылады новага пакалення «запалілі» велізарную колькасць новых зорных маякоў. У выніку не толькі палепшыліся ўмовы для палётаў, але і палегчылася работа астраномаў, што пастаянна заклапочаны дакладнасцю наводкі тэлескопаў.

Але калі з высокай надзейнасцю можна лавіць асобныя кванты, якія прыйшлі з глыбінь Сусвету, дык слабае адлюстраванне светлавога сігналу ад атмасферных пластоў такая апаратура таксама павінна фіксаваць дакладна. Яна сёння і выкарыстоўваецца як для лазернага зандзіравання зямной і воднай паверхні з космасу, так і для кантролю за станам атмасферы з Зямлі. Пры гэтым лазерная ўстаноўка збірае інфармацыю аб характары забруджвання, тэмпературах на розных вышынях, хуткасці ветру і многім іншым.

У распрацоўцы мінчан з кожным годам высвечваюцца ўсё новыя грані, і галіна яе выкарыстання будзе пашырацца. Напрыклад, у біялогіі і медыцыне многае вырашыць укараненне метаду камп'ютэрнай мікрафотаметрыі клетак чалавека, што дазваляе за некалькі хвілін замест звычайных двух-трох дзён ацэньваць атрыманую дозу радыеактыўнага выпраменьвання. З дапамогай такой апаратуры можна з недасягальнай раней дакладнасцю знаходзіць і месцы абрыву ці браку аптычных ліній сувязі.

Мільёны рублёў эканоміі ўжо прынесла ўкараненне вынікаў гэтай работы амаль на двух дзесятках заводаў і навуковых цэнтраў. Распрацаваны радыёкіруемыя стратасферныя станцыі для кантролю саставу атмасферы, працуюць верталётныя лазерныя комплексы для даследавання воднай паверхні і картаграфавання дна. Упершыню для зандзіравання паверхні прапанавана сістэма аб'ёмнага лазернага бачання, якая дазваляе нават уначы са шматкіламетровых адлегласцяў атрымліваць на экране камп'ютэра трохмерныя партрэты аб'ектаў, на якіх распазнаюцца дэталі ў некалькі міліметраў.

Уся гэтая складанейшая тэхніка, якая выканана на найвышэйшым узроўні і ўвабрала ў сябе лепшыя дасягненні навуковай думкі, можа, як мы бачым, вырашаць не толькі навуковыя, але і практычныя задачы. Серыйна асвоеная прадпрыемствамі рэспублікі, яна можа стаць і важнай крыніцай экспарту, бо аналагаў падобных сістэм кантролю навакольнага асяроддзя няма.

БЕЛІНФАРМ.

УВАХОД НЕ ЗАБАРОНЕНЫ

МАРОЖАНАЕ — ТАКСАМА СІМВАЛ ЖЫЦЦЯ.

САЛОДКАЕ ЛЮСТЭРКА ЖЫЦЦЯ

Хто не марыў у дзяцінстве папрацаваць на «салодкай» вытворчасці, хаця б дзянёк-другі! Здаецца, жыццё павінна быць саладзейшым для тых, хто выпускае прадукцыю са значнай колькасцю цукру. Але вы развітаецеся з гэтымі дзіцячымі ілюзіямі, калі вам пашчасціць трапіць на Мінскі холадакамбінат № 2.

Калі вы з разраду ласуноў, вас, напэўна, абразіць выгляд гэтага прадпрыемства. Хацелася ж убачыць нешта прывабнае і незвычайнае, як святочны дэсерт, а тут — будынак як будынак, нічога салодкага ў яго выглядзе няма. Наперадзе ў вас яшчэ адно расчараванне: спачатку ў гэтым корпусе было пяць паверхаў, а не чатыры, як зараз, і на пятым выраблялі торты з марожанага. Выраблялі нядоўга — Аэрафлот загадаў разбурыць пяты наверх, бо ён, быццам бы, перашкаджаў самалётам. Ну вось, вы думалі, марожанае ўпрыгожвае жыццё, а яно, як высветлілася, можа нават палётам перашкаджаць...

Спякотнае было сёлета лета. Здаецца, людзі толькі і рабілі, што елі марожанае і пілі ваду. Але гэта зусім не значыць, што марожанага спажывалася як ніколі многа. У пачатку жніўня на складах холадакамбіната захоўвалася... 312 тон (!) таго, аб чым вы так марылі не аднойчы, калі далучаліся да даўжэзнай чаргі. Больш таго, летам фабрыка вырабляла толькі 12—15 тон сваёй прадукцыі ў змену, хаця праектам прадугледжана 20. Норму скарацілі, даўжыню змены таксама, думалі нават пра скарачэнне штатаў — бо гандаль заказваў мізэрную колькасць марожанага пасля яго апошняга падаражання. І гэта ў той час, калі ў горадзе марожанага яўна не хапала, калі, нягледзячы на папулярнасць «Пінгвіна», усё большым поспехам карысталіся даўно знаёмыя стаканчыкі. Знаёмыя і незнаёмыя адначасова: у старой формы з'явіўся новы змест — белае марожанае ператварылася ў жоўтае, зялёнае, аранжавае. Здарылася гэта з дапамогай амерыканскіх араматызатараў-фарбавальнікаў — ананасавага, фісташкавага і апельсінавага адпаведна. Усяго іх было прапанавана холадакамбінату пятнаццаць, але для эксперыменту было выбрана толькі тры. Вы згодны, што ўдалы атрымаўся эксперымент? І пры гэтым — 300 тон на складзе...

Нават калі вам не вельмі да спадобы новае марожанае, вам варта пачаставацца ім непасрэдна на фабрыцы, у дэгустацыйнай зале. Паспрабуйце марожанае, калі яно ўжо прыгатавана, але не прайшло загартоўку і не разліта ў стаканчыкі,— такое мяккае, прыемнае, чароўнае... Сапраўднае марожанае ў яго чыстым выглядзе! Вы маглі б паспрабаваць яго не толькі на холадакамбінаце, калі б наш гандаль не быў такім жа правобразам адышоўшага жыцця, як гэтыя звыклыя да абрыдласці стаканчыкі. Навошта разліваць марожанае абавязкова ў іх, калі можна надаць яму зусім іншы выгляд, а значыць — і густ? Па сваёй пажыўнай каштоўнасці знакаміты «Пінгвін» бясспрэчна прайграе роднаму пламбіру: гэта проста канцэнтрат (імпартны ж!), разведзены вадой, і няма ў ім ні вяршкоў, ні смятанкавага масла, ні сгушчанага малака. Затое ёсць прывабны знешні выгляд. Такі прывабны, што нават апошняя цана — 15 рублёў — мала каго спыняе. А гэта, між тым, амаль у два разы даражэй за пламбір. Каб прапанавалі яго нам хаця б у такі ж конусах ці ў спалучэнні са смачнымі аздабленнямі ў якім-небудзь утульным павільёнчыку (які можна было б сустрэць на кожным кроку) — «Пінгвін» мог бы і абанкроціцца. Але пакуль усё гэта — толькі фантазія...

Халоднае марожанае з'яўляецца на свет спачатку пры вельмі высокіх тэмпературах. Вялізныя машыны, якія нечым нагадваюць заводскія станкі, перамешваюць яго кампаненты і перадаюць сумесь на наступную лінію. Калі глядзіш на гэтую мешаніну вачыма назіральніка з вуліцы... марожанага не хочацца! Але варта ўвайсці ў цэх, дзе гатовыя порцыі «апранаюцца» ў паперу і кардон,— і дзіцячыя жаданні вяртаюцца. І зноў цяжка паверыць, што можна быць няшчасным сярод такой велізарнай колькасці ласункаў. Між тым, жанчыны, якія тут працуюць, жывуць звычайнымі праблемамі. А марожанае яны не ядуць, нават глядзець на яго не хочуць. Так што вы не зайздросце ім. Лепш радуйцеся таму, што можаце частавацца марожаным кожны дзень, што для вас яно — уцеха, і вам можна не думаць пра тое, чаму ласункі таксама бываюць адлюстраваннем нашага складанага жыцця.

Вераніка БЯГУН.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

БУДЗЕМ ЖЫЦЬ ПА-«СЯРЭДНЕЕЎРАПЕЙСКУ»?

ТАКІМ ЧЫНАМ, НАДРУКАВАНЫ ПРАЕКТ АСНОЎНАГА ЗАКОНУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

ЯГО ДАЎНО ЧАКАЛІ. АБ ІМ ЯШЧЭ ЗАГАДЗЯ НЯМАЛА ГАВАРЫЛІ. І Ў ПЭЎНАЙ МЕРЫ НАДЗЕІ ЗБЫЛІСЯ, БО БЕЛАРУСЬ САПРАЎДЫ ЎПЕРШЫНЮ ПРАДСТАЎЛЕНА ЯК УНІТАРНАЯ ДЭМАКРАТЫЧНАЯ ПРАВАВАЯ ДЗЯРЖАВА.

Праект змяшчае асноўныя канстытуцыйныя нормы, закладзеныя ў канстытуцыйнае права заходнееўрапейскіх краін, і шэраг пазіцый, накіраваных супраць нашага нядаўняга таталітарнага мінулага. Абвяшчаецца, напрыклад, што «ідэалогія ніякай палітычнай партыі, рэлігійнага ці іншага грамадскага аб'яднання, сацыяльнай групы не можа быць устаноўлена ў якасці абавязковай для грамадзян Рэспублікі» (арт. 4); што «суддзі выконваюць свае абавязкі бестэрмінова» (арт. 119). Некаторыя палажэнні дыстанцыруюць праект у яго сённяшнім выглядзе ад непамернага «абажання» народа. Скажам, прэзідэнт рэспублікі «мае права не падпісаць закон, які патрабуе дадатковых выдаткаў, не прадугледжаных бюджэтам. Паўторнае прадастаўленне прэзідэнту такога закону Соймам (парламентам) не дапускаецца» (арт. 102). (Асабіста мне здаецца, што гэтае палажэнне найўрад ці ўвойдзе ў канчатковы тэкст Канстытуцыі, бо папулізм часцяком выступае заменнікам іншых якасцей, неабходных парламентарыям).

Але ёсць у праекце Канстытуцыі многія моманты, якія выклікаюць здзіўленне. Перш за ўсё, на мой погляд, гэта пераацэнка дзяржаўнага і недаацэнка асабістага пачатку ў жыцці грамадства, якая захавалася ад канстытуцыйнага мінулага. Праект «прызнае чалавека вышэйшай каштоўнасцю грамадства і дзяржавы» (арт. 2). Гучыць прыгожа, але аб правільнасці нават гэтага агульнага тэзіса можна спрачацца, бо хіба не чалавек стварае дзяржаву як асаблівую каштоўнасць для задавальнення сваіх спецыфічных патрэб і хіба не з'яўляецца чалавек вышэйшай каштоўнасцю па-за залежнасцю ад наяўнасці грамадства і дзяржавы?

Прычым пры больш старанным аналізе вышэй адзначаная тэндэнцыя праступае яшчэ больш выразна. Артыкул 5 абвяшчае, што «палітычныя партыі і іншыя аб'яднанні грамадзян маюць права карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масавай інфармацыі ў аб'ёме і парадку, які ўстаноўлены законам». Атрымліваецца, асобнаму чалавеку такое канстытуцыйнае права не прадастаўлена? Артыкул 70 гаворыць: «Права вылучэння кандыдатаў належыць грамадскім аб'яднанням і групам грамадзян у адпаведнасці з выбарчым законам». Значыць, калі дастойны і кваліфікаваны містэр ікс у поўнай адпаведнасці з выбарчым законам захоча вылучыць сябе кандыдатам для выбрання ў мясцовую ці рэспубліканскую легіслатуру, то Канстытуцыя такога права яму не гарантуе. Артыкул 31, дзе гаворыцца пра тое, што грамадзяне маюць права свабодна перамяшчацца і выбіраць месца жыхарства ў межах рэспублікі, пакідаць яе і бесперашкодна вяртацца назад, змяшчае палажэнне, якое сцвярджае, што «абмежаванні гэтых правоў могуць устанаўлівацца толькі законам».

Тады ў чым жа розніца паміж сённяшнім паўпрыгонным станам, дзе законамі аб прапісцы і аб прыбыцці і выездзе гэтае права ператворана ў фікцыю, і палажэннем, якое дэкларуе «свабоднае перамяшчэнне» ў новым праекце?

Хачу задаць нерытарычнае пытанне: што вышэй — закон ці Канстытуцыя? Прачытаўшы праект новай Канстытуцыі Беларусі, адказаць на яго аказваецца вельмі проста: амаль любы закон, прыняты парламенцкай большасцю, будзе абмяжоўваць, карэкціркаваць Канстытуцыю, г. зн. будзе вышэй яе.

У тэксце праекта змешчана велізарная колькасць агаворак аб тым, што тыя ці іншыя канстытуцыйныя правы грамадзян, тыя ці іншыя асновы канстытуцыйнага ладу «вызначаюцца» (устанаўліваюцца») «у адпаведнасці з законам». Зразумела, што наогул без такіх агаворак не абысціся. Напрыклад, арт. 35 устанаўлівае, што «абмежаванні ў ажыццяўленні права на атрыманне інфармацыі па матывах дзяржаўнай, службовай і камерцыйнай таямніц вызначаецца законам».

Але ж большасць агаворак (іх больш за 30) праекта наогул не «матываваны». Гэта значыць, прыйдзе, дапусцім, на выбарах да ўлады партыя камуністаў — мы будзем мець адразу іншую Канстытуцыю, фармальна яе не змяняючы. Заменi іх ля ўлады БНФ — зноў будуць новыя законы... Але ж асноўная функцыя Канстытуцыі — быць гарантам стабільнасці інстытутаў і працэдур грамадзянскага грамадства па-за залежнасцю ад змены правячых эліт. І складваецца ўражанне, што аўтары праекта імкнуліся засцерагчы дзяржаўны лад ад інтрыгаў розных злодзеяў. Роля Канстытуцыі зусім іншая. Яна прызвана абараняць грамадзян ад прыняцця няправільных законаў (таму, між іншым, і называецца Асноўны Закон). Цяпер жа атрымліваецца, што Канстытуцыя спасылаецца на законы (многія з якіх наогул не існуюць), а павінна быць наадварот.

Усе гэтыя бясконцыя спасылкі на «закон» і ліквідуюць фактычна многія з абвешчаных Канстытуцыяй правоў чалавека. Беларусь падпісала Усеагульную Дэкларацыю правоў чалавека ААН, дык давайце перанясем гэтыя правы, якія мы і так абавязаны паважаць, у тэкст нашай Канстытуцыі і адзначым, што ніякія законы не маюць права іх абмяжоўваць, за выключэннем закона аб надзвычайным становішчы.

У праекце таксама многа патэрналісцкіх палажэнняў ураўнавальнага характару, такіх, напрыклад, як «дзяржава гарантуе роўную абарону і роўныя ўмовы для развіцця ўсіх формаў уласнасці» (хаця кожнаму зразумела, што дробная ўласнасць мае патрэбу ў большай абароне і больш спрыяльных умовах, інакш яна загіне); «дзяржава стварае ўмовы для поўнай занятасці насельніцтва» (арт. 42) (цікава, як будуць сабе ўяўляць «поўную занятасць» нашы будучыя дзяржаўныя кіраўнікі, як прынята ў ЗША, Кітаі ці на Кубе?»; «дзяржава рэгулюе адносіны паміж сацыяльнымі, нацыянальнымі і іншымі супольнасцямі...» Усе гэтыя прэрагатывы дзяржавы вянчае арт. 26, згодна з якім «дзяржава забяспечвае свабоду, недатыкальнасць і годнасць асобы». Так што асобе і клапаціцца пра гэтыя каштоўнасці не трэба. І наогул, калі дзяржава бярэцца гарантаваць вельмі многае — успомнім брэжнеўскую Канстытуцыю СССР 1977 года: і права на бясплатную ахову здароўя, і на адукацыю, і на працу, і на жыллё, і на асацыяцыю і г. д. — то на практыцы яна не гарантуе нічога. Час ад часу дзяржаўныя ўладары будуць рабіць выгляд, што выконваюць Канстытуцыю, будуць прымаць праграмы, накшталт харчовай, энергетычнай, жыллёвай, але ўладары пойдуць у адстаўку ці небыццё, а масы, як і раней, застануцца ля разбітага карыта. І не заўсёды гэта здараецца таму, што ўладары дрэнныя. Проста дзяржава не ў стане, як маць, якая корміць, забяспечваць усе жыццёвыя патрэбы ўсіх грамадзян.

На мой погляд, адсутнасць яснага разумення іерархіі нацыянальных інтарэсаў Беларусі дэманструе раздзел VI «Абарона і нацыянальная бяспека». У ім нацыянальная бяспека выводзіцца з абароны, а апошняя — з наяўнасці Узброеных Сіл Рэспублікі. Сусветны вопыт сведчыць, што нацыянальныя інтарэсы краіны эфектыўна абаронены ў доўгатэрміновым плане ў тым выпадку, калі абарона з'яўляецца толькі часткай агульнай стратэгіі нацыянальнай бяспекі, а наяўнасць узброеных сіл толькі часткай абарончай стратэгіі. Дадзены раздзел праекта выклікае яшчэ шмат сур'ёзных пытанняў. Напрыклад, чаму камандаванне Узброенымі Сіламі Рэспублікі ажыццяўляе прызначаны чыноўнік — міністр абароны, а не ўсенародна выбіраемы прэзідэнт? Чаму ваенную дактрыну, структуру і нават арганізацыю Узброеных Сіл вызначае Сойм, у якім, згодна з арт. 142 таго ж раздзела, не можа быць прафесійных вайскоўцаў?

Яўна нявызначаным выглядае раздзел V аб мясцовым самакіраванні. Магчыма, маюць рацыю дэпутаты Пінскага гарадскога Савета, якія выказалі сваю думку наконт праекта ў «Народнай газеце» ад 3 верасня 1992 года.

МОЖНА ЗАДАВАЦЬ ЯШЧЭ НЯМАЛА ПЫТАННЯЎ ПА КАНКРЭТНЫХ ФАРМУЛЁЎКАХ НОВАГА ПРАЕКТА. У ЦЭЛЫМ ЖА ЁН АДПАВЯДАЕ СУЧАСНЫМ СЯРЭДНЕЕЎРАПЕЙСКІМ СТАНДАРТАМ (ПРАЎДА, З МОЦНАЙ ПРАСАЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ТЭНДЭНЦЫЯЙ). МЯРКУЮ, КАЛІ БУДУЦЬ СКАСАВАНЫ НЕДАПУШЧАЛЬНЫЯ З АДЗНАЧАНЫХ НЕДАХОПАЎ, Я ПРАГАЛАСУЮ «ЗА» ГЭТУЮ КАНСТЫТУЦЫЮ НА НАЦЫЯНАЛЬНЫМ РЭФЕРЭНДУМЕ.

А. БАЙЧАРОЎ,
прафесар, загадчык кафедры паліталогіі.
(«Знамя юности»).

СТУДЫЁН

ХУТКА СПАРТАКІЯДА

На пачатку навучальнага года аднаўляецца і спартыўнае жыццё універсітэта. Ужо прайшоў адбор студэнтаў (у асноўным першакурснікаў) у секцыі. І зусім хутка пачнецца Спартакіяда сярод факультэтаў БДУ. Нагадаем, што ў мінулым навучальным годзе пераможцамі былі студэнты ФПМІ.

Ужо ў канцы верасня пачнецца першынство ўніверсітэта па міні-футболу сярод першых курсаў. А ў пачатку кастрычніка на стадыёне «Дынама» пройдзе Дзень бега.

Што тычыцца змяненняў у спартыўных справах універсітэта, то яны нешматлікія. Спартакіяда пашырылася спаборніцтвамі па аэробіцы, жаночаму самба і футбольным турнірам. Большую папулярнасць набываюць усходнія адзінаборствы, альпінізм і турызм.

Сёння 25 відаў спорту ахоплівае спортклуб БДУ. Але сярод іх няма такіх папулярных, як вялікі тэніс і ручны мяч. Няма пакуль у нас добрых і адданых справе спецыялістаў па гэтых відах спорту.

І яшчэ адна навіна. У гэтым годзе плануецца выступленне жаночай баскетбольнай каманды ў першынстве Беларусі. Гэта, праўда, пакуль не канчатковае рашэнне, але...

СПОРТКЛУБ БДУ.

ПАЛІТЫКА І СПОРТ

АБ ПРЫВІЛЕЯХ ЭСТОНЦАЎ

Кожная дзяржава, ад Буркіна-Фасо да ЗША, збірае пад сцягі нацыянальных каманд сваіх лепшых спартсменаў. І гэта зразумела: чым мацней зборная каманда, тым лепшы вынік яна пакажа, тым больш шанцаў у яе на перамогу.

Як гэта ні дзіўна, а ў Эстоніі сёння так не лічаць. Спартсмены з нетутэйшымі прозвішчамі не могуць уваходзіць у склад НАЦЫЯНАЛЬНАЙ зборнай краіны.

Возьмем, да прыкладу, футбол. Афіцыйна заяўлена, што прадстаўніцтва рускіх у камандзе не павінна перавышаць трох чалавек (на практыцы і таго меней). А вось абставіны ў рэспубліцы такія, што лепшыя футбалісты... менавіта рускія. Адмовіўшыся ад іх паслуг і склаўшы каманду з сераднячкоў (затое эстонцаў), зборная Эстоніі на сваім полі ў рамках адборачнага цыклу да чэмпіянату свету прайграла не надта моцнай камандзе Швейцарыі з сухім лікам 0:3. Што будзе ў сустрэчах з больш славутымі сапернікамі?

НЕВЯЛІКАЯ ДАВЕДКА. Гонар зборнай Бельгіі па футболу абараняе сын эмігранта з Італіі і выхадзец з Бразіліі. Бацька лепшага галкіпера Еўропы Петэра Шмейхеля прыехаў у Данію з Польшчы. У зборнай Францыі чацвёра ігракоў маюць іспанскія карані. Як бачым, нават гранды еўрапейскага футбола маюць у сваіх камандах «іншаземцаў». А зусім маладая дзяржава пайшла іншым шляхам. Вось толькі б не прывёў нацыянальны спартыўны эксперымент у Эстоніі да нацыянальнай ганьбы.

А. ЮРЫН.

СПРЫНТ

І НАШ СТУДЭНТ НА П'ЕДЭСТАЛЕ

Колькі захапляючых імгненняў падарыла нам Алімпіяда ў Барселоне!

Але сярод шматлікіх медалёў адзін для нас найбольш каштоўны. Хоць і блішчыць не так яскрава, як залаты. Заваяваў яго студэнт БДУ. Трэцяе месца і бронзавы медаль у спаборніцтвах па грэка-рымскай барацьбе атрымаў Сяргей ДЗЕМЯШКЕВІЧ.

Ад імя ўсяго універсітэта мы віншуем НАШАГА алімпійскага прызёра і жадаем яму далейшых поспехаў на спартыўных пляцоўках, спадзяючыся, што яшчэ не раз Сяргей падымецца на вышэйшую ступень п'едэстала і ў яго гонар будзе гучаць гімн роднай Беларусі.

ДЭБЮТАНТЫ-ЧЭМПІЁНЫ

Калі пачалі знікаць каманды СССР (СНД), многія (у асноўным за мяжой) былі перакананы, што спорт у былых рэспубліках прыйдзе ў заняпад і пройдзе шмат часу, перш чым яны здолеюць канкурыраваць з развітымі краінамі. Апошнім, дарэчы, прадастаўлялася добрая магчымасць выйсці на галоўныя ролі ў прафесійным спорце. Але...

Выступаючы на чэмпіянатах Еўропы ў Аўстрыі і Італіі, самастойная зборная Беларусі па водных лыжах заваявала 4 залатыя, 6 сярэбраных і 4 бронзавых медаля, устанавіла рэкорды кантынента ў скачках з трампліна і фігурным катанні. У камандным першынстве прымусіла «капітуляваць», здавалася, непераможных англічан, французаў, італьянцаў і выйграла галоўны прыз!

Дарэчы, за 14 год выступлення на еўрапейскіх і сусветных чэмпіянатах па водналыжнаму спорту зборная каманда СССР толькі тройчы выйграла «золата» кантынента.

Зборныя каманды Расіі, Грузіі і Украіны занялі адпаведна чацвёртае, трынаццатае і дваццаць трэцяе месца. Што ні кажы, а нам прыемна: з дэбютантаў — адразу ў чэмпіёны!

ГАНАРОВЫ ЧЛЕН САЮЗА

Як нядаўна стала вядома, на чарговым пасяджэнні праўлення Саюза спартсменаў Беларусі Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Вячаслаў Кебіч аднагалосна прыняты ганаровым членам Саюза. Сваё рашэнне праслаўленыя майстры беларускага спорту матывавалі пастаянным клопатам урада аб развіцці масавай фізкультуры і спорту ў нашай суверэннай дзяржаве.

Вельмі хацелася б верыць ветэранам нашага спорту, але ніяк не магу, калі:

— закрываюцца многія спартыўныя школы;

— катастрафічна мала ў рэспубліцы басейнаў, спартыўных залаў, добраўпарадкаваных стадыёнаў;

— лепшыя спартсмены і трэнеры пакідаюць межы Беларусі ў пошуках лепшых заробкаў;

— каманды майстроў найбяднейшыя ў межах былога Саюза і часцяком у іх няма сродкаў, каб заплаціць узнос (!) за ўдзел у спаборніцтвах, не гаворачы ўжо пра тое, каб прымаць сапернікаў на тэрыторыі сваёй дзяржавы;

– падаткі на спартыўныя збудаванні, стадыёны такія, што...

Можна прывесці яшчэ нямала падобных прыкладаў.

Падборку інфармацыі падрыхтаваў А. ЮРЫН.

НА МІНУЛЫМ ТЫДНІ

ТАКОЕ БЫЛО СВЯТА

Свята — гэта калі ўсміхаюцца.

- Ці калі плачуць? Змагаюцца? Успамінаюць?

Усё разам. Асабліва для тых, хто ўваходзіў у састаў Каманды, якая дзесяць гадоў таму выйграла чэмпіёнскія медалі СССР.

А яшчэ свята — гэта калі, як раней: узрушаныя трыбуны і верныя сябры побач.

Усё гэта падарыў ім футбол.

Усё гэта стварылі яны самі і запрасілі нас у госці.

Дзякуй, «залатое» «Дынама»!

Фота С. ВАСІЛЬЕВА.

ПРАЗ РАСЧЫНЕНЫЯ ДЗВЕРЫ

АМАЛЬ ЗАБЫТАЕ ДЖЫУ-ДЖЫТСУ

У руінах Кафой (каля 350 км ад Багдада) была знойдзена бронзавая статуэтка двух барацьбітоў, пазначаная датай 3000 г. да н. э., а ў Егіпце ў Бені-Хасан — шмат фрэсак з аналагічнымі выявамі. У егіпцян навучыліся барацьбе грэкі. Але дзе ж знаходзіцца калыска барацьбы? Японскія гісторыкі звычайна звяртаюцца да традыцый Далёкага Усходу, галоўным чынам да Кітая і Карэі. Я застаюся прыхільнікам кітайскага-карэйска-японскіх традыцый...

Прыхільнікі кітайскай радаслоўнай джыу-джытсу «бацькам» лічаць кітайца Чжан Юань-Біна. Прыбыўшы ў Японію, ён пасяліўся ў храме Какусёдзі ў Адзабе і навучаў там прыёмам сваёй сістэмы барацьбы.

Праціўнікі кітайскай радаслоўнай падкрэсліваюць, што, па-першае, асновы джыу-джытсу стварыў Хісаморы Такэноўсі каля 1500 года, задоўга да Юань-Біна; па-другое, прыметнік «кітайскі» прыпісваўся часта розным відам барацьбы, каб падкрэсліць іх каштоўнасць (у той час гэта была прыкмета поспеху). Не выпрашаючы гэтую спрэчку, трэба адзначыць, што Юань-Бін, безумоўна, увёў у джыу-джытсу прыём атэ-вадза, г. зн. удары пасля кідка, неабходныя ў барацьбе са шматлікімі праціўнікамі.

Іншыя лічылі, што аўтарства джыу-джытсу належыць доктару з Нагасакі Сірабэю Акаяме. Пад час працяглага падарожжа па Кітаі ён навучыўся некалькім прыёмам барацьбы — хакуда. Вярнуўшыся ў Японію, заснаваў школу, якая не мела вялікага поспеху, таму што вучні хутка стамляліся ад манатоннасці шматлікіх паўтораў некалькіх прыёмаў. Праз чатыры гады Акаяма закрыў яе і пайшоў у храм на медытацыю. Аднойчы выпаў густы снег і паламаў на многіх дрэвах галінкі. Адзіным дрэвам, якое не пацярпела ад стыхіі, была вярба, таму што снег проста асоваўся з яе гнуткіх галін. Гэтае назіранне мела вялікае значэнне: Акаяма прыйшоў да думкі, што асновай дзейнасці можа быць выкарыстанне націску праціўніка. Геніяльнасць ідэі, вядомая справа, заключалася ў выкарыстанні такога націску ў той ці іншай сітуацыі, а ў прынцыпе асновы ўсёй сістэмы, якая называецца ёсін-ру...

Прыхільнікі японскага паходжання школ джыу-джытсу родапачынальнікам лічаць Хісаморы Такэноўсі, які нарадзіўся каля 1500 года ў вёсцы Хага ў правінцыі Мімасага. У чэрвені 1532 г. Такэноўсі накіраваўся ў храм Сапомія на медытацыю, дзе сярод іншага практыкаваўся ў занятках, накіраваных на атрыманне містычных перажыванняў. Драўляным мячом наносіліся ўдары па нерухомым аб'екце, дзень у дзень, да апошняй пустоты. У адну з начэй Такэноўсі страціў прытомнасць і заснуў. У сне і завітаў да яго стары ямабусі — адзін з манахаў-аскетаў, які жыў у недаступных гарах. Стары, у якога быў кароткі меч, паказаў перавагу гэтай зброі перад доўгім. Ён параіў Такэноўсі паменшыць зброю напалову, а пазней паказаў яму пяць прыёмаў трымання мяча...

Гэтае паданне, аднак, не трэба ўспрымаць занадта сур'ёзна. Бо амаль усе школы барацьбы мелі падобную гісторыю. На пачатку іх стварэння заўсёды знаходзіўся заснавальнік, якому пры адкрыцці геніяльных прынцыпаў дапамагала боская сіла, і адбывалася гэта пасля доўгага жыцця ў гарах.

Як правіла, традыцыі школы стварала сям'я настаўніка альбо яго самыя лепшыя вучні. Навучанне складалася з дзвюх фаз: у першай даследваліся маральныя якасці вучня і яго здольнасці, вучню паказваліся прыёмы, якія настаўнік лічыў банальнымі. Працягвалася гэтая фаза некалькі гадоў. У другой фазе вучань дапускаўся да таямніц школы — да «глыбокіх прыёмаў».

Здараліся выпадкі, калі настаўнік вымаўляў словы «мэнскё кайдэн», якія можна перакласці як «я аддаў усе». Гэта было сведчаннем таго, што вучань параўняўся з настаўнікам і павінен вучыць іншых нараўне з майстрам ці — часцей — заснаваць уласную школу.

Вядомую школу Кітару заснаваў Капіэман Тэрада, кіраўнік двара Танго-па-Камі-Кёгоку. Аб арыгінальнасці школы гавораць практыкаванні, што выконваліся для ўдасканалення тэхнікі руху як від «барацьбы з ценем». Адна з гэтых формаў, выкарыстоўваемых у кіта-ру, была ўведзена Дзігарам Кано ў яго школе...

Адна з найбольш вядомых фігур у гісторыі джыу-джытсу — Мутаэмон Ісо. Нарадзіўся ён у 1800 годзе, у 15 гадоў трапіў у Токіо (тады называўся Эдо) з мэтай знайсці настаўніка рыцарскага рамяства. Пасля шматлікіх пягод ён апынуўся ў школе, якую вёў Арыбэ Хітацуянагі, які працягваў традыцыі ёсін-ру. Тут ён правучыўся каля сямі гадоў, да самай смерці — настаўніка. Потым, у пошуках найлепшай школы, прыйшоў да Еіэмана Хама, які навучаў він-па-сіндра-ру. Некалькі гадоў пазней ён вырашыў пакінуць настаўніка і заснаваць уласную школу. Але спачатку накіраваўся ў «мусасюгуё» — падарожжа па спартыўных залах з мэтай праверыць свае прыёмы ў барацьбе з іншымі майстрамі. Аднойчы ў селішчы Кусецу ён убачыў, як некалькі ўзброеных зладзеяў спрабуюць абрабаваць моцна падвыпіўшага самурая. З дапамогай свайго вучня Нісімуры ён лёгка справіўся з галаварэзамі, не ведаючы, што гэта былі члены вялікай банды, якая тэрарызавала ўсю акругу.

На наступны дзень пасля кароткага адпачынку Ісо сустрэў каля сотні бандытаў. За паўгадзіны ён адолеў многіх з іх, а астатнія выраталіся бегствам. Пераможны вынік быў магчымым дзякуючы выкарыстанню атэмі — удараў на прыступных месцах цела. Гэтая гісторыя прынесла Ісо вялікую славу. Пасля заканчэння падарожжа ён пасяліўся ў Эдо і заснаваў там школу пад назвай Тэнсін-сін-ру, якая налічвала 124 прыёмы.

Заснавальнікам школы Сэкігуці-ру быў Дзюсі Сэкігуці. У юнацтве ён быў добрым майстрам фехтавання, пазней зацікавіўся рукапашнай барацьбой. Хутка ён адкрыў, што некаторы спрыт у прыёмах дае магчымасць змагацца і без зброі, калі выкарыстоўваць момант раптоўнасці. У састарэлым узросце Сэкігуці пераехаў у Эдо, дзе яго школа карысталася вялікай папулярнасцю.

Школу Саоуйсіцу-ру заснаваў у сярэдзіне 17 стагоддзя Фугатамі Місаноры Хапосукэ, самурай, таксама перажыўшы ў храме містычны сон, а яго інтарэсы да рукапашнай барацьбы зыходзілі з таго ж, чым кіраваўся Дзюсі Сэкігуці. Спачатку школа была маловядомай, а калі не стала настаўніка, яго надзвычай таленавіты вучань Сітама Матайці вывучыў не зусім разборлівыя запісы настаўніка і ў наступныя гады развіў школу настолькі, што яна трапіла ў гісторыю...

У сучасным джыу-джытсу існуюць 4 напрамкі:

1) сістэмы, створаныя на заказу спецыяльных груп;

2) сістэмы, якія з'яўляюцца працягам традыцый, мадэрнізаваныя з мэтай узбагачэння ці прыстасавання да патрэб сучаснай спартыўнай дысцыпліны;

3) падсістэмы, якія выконваюць асабістыя задачы (самаабарона жанчын і інш.);

4) сістэмы, што з'яўляюцца выпрабаваннем арыгінальнай творчай дзейнасці.

СІСТЭМЫ, СТВАРАЕМЫЯ ДЛЯ ПАТРЭБ ПАЛІЦЫІ. Часцей за ўсё яны ўключаюць прыёмы, што паралізуюць узброеных ці агрэсіўных ворагаў. У Японіі найбольш вядомай сістэмай такога роду з'яўляецца тайха-дзюцу, створаная ў 1924 годзе, потым дапоўненая. З 1946 года часткай гэтай сістэмы стала кейба-саха — тэхніка выкарыстання металічнай палкі.

ДЖЫУ-ДЖЫТСУ ВА ЎЗБРОЕНЫХ СІЛАХ. Трэба прыняць да ўвагі, што акрамя задач самаабароны, павінны ўлічвацца і патрэбы рукапашнай барацьбы, а менавіта непасрэднае сутыкненне з праціўнікам. Таму так званыя ваенныя сістэмы занадта «сур'ёзныя» — у іх аснове барацьба не на жыццё, а на смерць. З другога боку, у гэтых сістэмах могуць выкарыстоўвацца нож, штык, прыклад карабіна і г. д. І, нарэшце, яшчэ адна характэрная рыса — гэта прастата і магчымасць падрыхтоўкі ў дастаткова кароткі тэрмін. У апошні час назіраецца выцясненне элементаў джыу-джытсу прыёмамі каратэ, як адносна больш простымі.

Прыкладам сістэм, накіраваных на працяг традыцый, можа быць Дайта-ру-айкі-джыу-джытсу. Яе стваральнік Такімунэ Такэда групіраваў тут элементы відаў барацьбы, прыведзеныя ў назве.

Амаль усе сітэмы носяць характар кангламерата, а іх індывідуальная асаблівасць, калі яна і існуе, глыбока схавана за буйной амбіцыяй іх стваральнікаў. Некаторыя кангламераты выкананы даволі ўдала, але ёсць і такія, што функцыяніруюць дзякуючы слабай арыентацыі тых, хто займаецца.

У апошні гады ў многіх краінах узніклі спецыяльныя фірмы, у якіх можна наняць агентаў абароны: некаторыя з гэтых фірм распрацавалі свае сістэмы, якія абапіраюцца хутчэй на самую сучасную тэхніку паліцэйскіх і ваенных, чым на добрую псіхафізічную падрыхтоўку.

Ежы МІЛКОЎСКІ.
(з невялікімі скарачэннямі).

БЕЛАРУСКІ УНІВЕРСІТЭТ

Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная зорка» МВПА імя Я. Коласа

24 верасня
Зак. 2193-2194
Т. 1000 экз.

220080, Мінск-80, УНІВЕРСІТЭЦКІ ГАРАДОК, ВУЛ. БАБРУЙСКАЯ, 9, ПАВЕРХ 4, ПАКОІ 74-75.
ТЭЛЕФОН 20-68-87.

Рэдактар
М. Г. ЗАГОРСКАЯ.